

Radu Mihai CRIȘAN
doctor în economie – specializarea *Istoria gândirii economice*

TESTAMENTUL POLITIC AL LUI MIHAI EMINESCU

(Textul integral al anexei omonime din lucrarea: Radu Mihai Crișan,
*SPRE EMINESCU. Răspuns românesc la amenințările prezentului
și la provocările viitorului*, ediția a III-a revizuită, Editura Cartea
Universitară, București, 2005, pag. 287-312)

**BUCUREȘTI
2005**

Editura Cartea Universitară

Str. Prof. Ion Bogdan, nr.11 A, sector 1, București

Tel.: 021-211 01 54; Fax: 021-211 58 47

e-mail: cartea.universitara@pcnet.ro,

www.carteuniversitara.ro

Editură acreditată de *Ministerul Educației și Cercetării* prin
Consiliul Național al Cercetării Științifice din Învățământul Superior.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
CRIȘAN, RADU MIHAI I.

Testamentul politic al lui Mihai Eminescu / Radu

Mihai I. Crișan. - București: Cartea Universitară, 2005

Bibliogr.

ISBN 973-731-124-8

821.135.1.09 Eminescu. M

929 Eminescu M.

ISBN 973-731-124-8

*Cântări și laude-nălțăm
Noi, Ție Unuia
Primindu-l cu psalme și ramuri
Plecați-vă neamuri,
Cântând Aleluia!*

*Christos a înviat din morți,
Cu cetele sfinte,
Cu moartea pre moarte călcând-o.
Lumina ducând-o
Celor din morminte!*

Mihai Eminescu

Arta supremă a războiului este *înfrângerea inamicului*, prin înșelătorie, *fără luptă*, astfel:

1. Discreditați tot ceea ce merge bine în țara inamicului;
2. Implicați reprezentanții claselor conducătoare ai țării inamice în afaceri dubioase. Distrugeți-le reputația și, *la momentul potrivit*, supuneți-i disprețului propriilor concetățeni;
3. Utilizați creaturile cele mai ticăloase și mai abjecte;
4. Răspândiți discordia și conflictele între cetățenii țărilor ostile. Întărâtați-i pe tineri contra bătrânilor;
5. Ridicalizați tradițiile adversarilor. Discreditați-le luminătorii de conștiință;
6. Induceți în eroare inamicul, spre a-l conduce la temporizare și neglijență, *apoi* avansați cu repeziciune;
7. Perturbați, prin orice mijloace, intendența, aprovizionarea și funcționarea armatei inamicului;
8. Slăbiți voința luptătorilor inamici prin cântece și melodii senzuale;
9. Dați inamicului fete și băieți tineri pentru a-i lua mințile, dar și jad și mătase pentru a-i zgândări ambițiile;
10. Fiți generoși în promisiuni și recompense pentru informații;
11. Infiltrați-vă peste tot spionii. Bazați-vă pe trădătorii care se găsesc în rândurile inamice;
12. Faceți-l pe adversar să creadă că mai există o posibilitate de a se salva. *Apoi*, LOVIȚI.

Scopul vostru trebuie să fie preluarea intactă a tot ceea ce se află pe pământ. În acest fel trupele vă vor rămâne odihnite, iar victoria va fi *totală*.

Sun Tzu
general chinez, părinte al științei militare
sec. IV î. Hr.

Mult-iubitul și prea-pătimitul meu neam românesc,

“Românii nu sunt nicăieri coloniști, venitori, oamenii nimănui; ci, pretutindenea unde locuiesc, sunt autohtoni, populație mai veche decât toți conlocuitorii lor”¹. “Rasa istorică formatoare a acestei țări este “acel neam de oameni, acel tip etnic care, revărsându-se de o parte din Maramureș, de alta din Ardeal, a pus temelia statelor române în secolele al XIII-lea și al XIV-lea, și care, prin caracterul lui înăscut”², a determinat soarta acestor țări, de la

---

¹ Mihai Eminescu, *Se vorbește că în Consiliul*, Curierul de Iași, 17, 19, 21, 26, 28 noiembrie 1876, în *Opere*, vol. IX, Ediție critică întemeiată de Perpessicius, Editura Academiei Române, București, 1980, pag. 253

² de “om a cărui trăsătură distinctivă e adevărul: inteligent fără viclenie, rău – dacă e rău – fără fățarnicie, bun fără slăbiciune, n-are o cocoasă intelectuală sau fizică ce caută a o ascunde, nu are apucăturile omului slab; îi lipsește acel iz de slăbiciune care precumpănește în fenomenele vieții noastre publice sub forma linsă a bizantinismului și a espedientelor...Toate figurile acelea fățarnice și rele, viclene, fără inteligență, toate acelea câte ascund o duplicitate în espresie, ceva hibrid, nu încap în cadrul noțiunii *român*. Poate, așadar, că acei oameni n-au avut timp să se asimileze, poate apoi ca să fie din rase vechi, prea osificate, prea staționare,

(anul n.n.) 1200 și până la (anul n.n.) 1700”³. Nu există nici o deosebire între *rasa română* din Muntenia, Moldova, din cea mai considerabilă parte a Ardealului și a Țării Ungurești. E absolut aceeași rasă, cu absolut aceleași înclinări și aptitudini”^{4,5}.

---

pentru ca, prin încrucișare, să mai poți scoate ceva bun din ele”, idem, *Adeseori, o lege oarecare...*, Timpul, 15 martie 1880, în Opere, vol. XI, Ed. cit., București, 1984, pag. 77

³ idem, *Adevărul doare. Pe la 3 martie...*, Timpul, 1 aprilie 1881, în Opere, vol. XII, Ed. cit., București, 1985, pag. 121

⁴ “Există multe indicii, atât în numirile localităților și râurilor, precum și în alte împrejurări, care denotă o unitate a neamului românesc *preexistentă* formațiunii (*formării* n.n.) statelor noastre. În adevăr, pe când găsim în Țara Românească Argeșul, găsim tocmai în nordul Daciei un pârâu numit Argestrul, care se varsă din stânga în Bistrița, râu ce izvorăște din Maramureș. Pe când în Țara Românească aflăm Câmpulungul ca ținut și descălecătoare, aflăm în Bucovina, în creierul munților, un Câmpulung tot ca ținut și descălecătoare. Înainte sau imediat după formarea statelor române, vedem românii de sub Coroana Ungariei pretinzând să se judece între ei după dreptul lor propriu, *jus Olachale* sau *Olachorum*; o cerere analogă fac moldovenii ce pribegiseră în Polonia, să se judece după dreptul românesc. Și aceasta când? Pe la 1380. Care-a fost acest drept consuetudinar la care ei țineau cu sfințenie, fie sub coroana Ungariei, fie sub a Poloniei? El n-a fost scris niciodată; era atât de viu în conștiința poporului, atât de necontestat de nimenea, încât nici unul din vechii noștri Domni, n-a găsit de cuviință să-l modifice. În fine, unitatea actuală a limbei vorbite, deși e în parte un merit special al lui Matei Basarab, dovedește totuși că, și în această privire, erau elemente cu totul omogene, preexistente limbei bisericești, care înclinau a căpata o singură formă scrisă. Organografic vorbind limba era aceeași; numai termenii, materialul de vorbe, difereau pe ici pe colo. O unitate atât de pronunțată a limbei dovedește o unitate de origini etnice. E indiferentă cestiunea dacă elementele ce compuneau acest sâmbure de popor modern erau tracice și latine sau latine și ilirice, destul numai că, în al VI-lea secol după Hristos, la năvălirea avarilor în Tracia, anul 579, oastea condusă de Martin și Comențiol e compusă din oameni care vorbesc românește. Tot acest neam apare în Dacia, iar asupra originii lui se ceartă până azi învățații. Sigur e că, deși au multe elemente slavone în limbă, nu sunt slavi. Motivul pentru care nu sunt și nu pot fi slavi este lingvistic. Legile după care cuvintele latine s-au prefăcut în cuvinte românești și-au sfârșit demult evoluțiunea lor; în momentul în care românii au primit cuvinte slavone, limba lor era formată de secole deja, încât, deși cuvintele slavone sunt vechi, ele nu s-au asimilat nici până în ziua de azi cu limba noastră, excepție făcând vreo patru sau cinci vocabule care privesc păstoria. E incontestabil că un popor care, sute de ani, n-a avut nevoie de drept scris, deși a avut epoci de bogăție și de glorie, a fost un popor tânăr, sănătos, bine întemeiat. Etnograful Hoffman scrie, în secolul al XVIII-lea, că dezvoltarea craniului la rasa română e admirabilă, că sunt cranii care merită a fi în fruntea civilizației. În sfârșit Wirchow, naturalist celebru, dă craniului albanez rangul întâi între toate craniiile de rasă din vechiul Imperiu al Răsăritului, și cel albanez e identic cu cel al rasei române, cu al mocanilor noștri de azi”, idem, *Adevărul doare. Pe la 3 martie...*, Timpul, 1 aprilie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 122. Mai mult, Miron Costin, în suta a șaptesprezecea, constată unitatea de limbă, de datine juridice, religioase și de viață familială. El descrie curățenia și frumusețea limbei vorbite în Maramureș și viața

“Un popor, oricare ar fi el, are dreptul a-și legiuire trebuințele și tranzacțiunile ce rezultă neapărat din acele trebuințe, reciprocitatea relațiilor sale: într-un cuvânt: legile unui popor, drepturile sale, nu pot purcede decât din el însuși; condițiunea de viață a unei legi, garanția stabilității (legitimității n.n.) sale e ca ea să fie un rezultat, o expresiune fidelă a trebuințelor aceluiași popor; legislațiunea trebuie pusă în aplicarea celei mai înaintate idei de drept, pusă în raport cu trebuințele poporului, astfel încât explicarea ori aplicarea drepturilor prin lege să nu contrazică spiritul acestora. Industria trebuie să fie a națiunii aceleiași și păzită de concurență iar purtătorul ei, comerțul, s-o schimbe pe aur, dar aurul, punga ce hrănește pe industriaș și îmbracă pe agricultor, trebuie, de asemenea, să fie în mâinile aceleiași națiuni. Științele, afară de ceea ce e domeniu public, trebuie să prezinte lucruri proprii națiunii, prin care ea să fi contribuit la luminarea și înaintarea omenirii; artele și literatura frumoasă (beletristica n.n.) trebuie să fie oglinzi de aur ale realității în care se mișcă poporul, o coardă nouă, originală, potrivită pentru binele cel mare al lumii”⁶.

“Peste noapte și prin surprindere”⁷, ”am admis legiuiri străine”⁸, ”legi străine în toată puterea cuvântului, care substituie, pretutindenea și pururea, în locul noțiunilor nație, țară, român, noțiunea om, cetățean al universului, fie din Berber, Nigritania,

---

neatărnată a românilor de acolo, ne dă legenda fondării Moldovei și Țării Românești, constată identitatea de origine și limbă a poporului. În același timp, cărțile bisericești, tipărite în Ardeal, în Moldova, în Țara Românească, opresc procesul de diversificare și de dialectizare a graiului viu; acesta primește, prin cărți, o normă unitară în rostire și în scriere, căci, printr-un instinct fericit, traducătorii și scriitorii originali aleg ca model dialectul cel mai arhaic al românilor, cel vorbit în Țara Românească și într-o parte a Ardealului, întrucât la cel mai vechi din toate se puteau reduce, ca la un prototip, dialectele ce încercau a se forma pe atunci. Poate să fi fost un instinct de adevăr, poate c-a fost chiar cunoștința limbei latine care i-a îndemnat la aceasta. Alături cu limba există, ca element de unitate, literatura populară, a cărei răspândire uniformă nu e de tăgăduit. Aceleași balade ce s-au cules în munții Moldovei sau ai Ardealului s-au aflat, în variante, în Dobrogea, încât se constată că amintitele piese de literatură populară aveau tendința de-a se răspândi la toți românii”., idem, *De câte ori <<Românul>> era în opoziție...*, Timpul 14 august 1882, în Opere, vol. XIII, Ed. cit., București, 1985, pag. 168

⁵ idem, <<Românul>> a contractat năravul..., Timpul, 29 iulie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 266

⁶ idem, *Ecuilibrul*, Federațiunea, 22 aprilie, 4 mai 1870, în Opere, vol. IX, pag. 93, 92;

⁷ idem, *De câte ori <<Românul>> era în opoziție...*, Timpul, 14 august 1882, în Opere, vol. XIII, pag. 168

⁸ idem, *Paralele economice*, Timpul, 13 decembrie 1877, în Opere, vol. X, Ed. cit., București, 1989, pag. 20

China sau Galiția?”⁹...“Ei, bine, nu le-am admis pentru român, cu interesele căruia nu se potriveau, ci pentru elemente economice cu care se potriveau și care știu a se folosi de dânsule. Am creat o atmosferă publică pentru plante exotice, de care (din cauza căroră n.n.) planta autohtonă moare... Azi avem cele mai înaintate instituții liberale. Control, suveranitatea poporului, codice franțuzești, consilii județene și comunale. Stăm mai bine pentru aceasta? Nu, de zece ori mai rău, căci instituțiile noi nu se potriveau (și nu se potrivesc n.n.) cu starea noastră de cultură, cu suma puterilor muncitoare de care dispunem, cu calitatea muncii noastre, încât trebuie să le sleim pe acestea pentru a întreține aparatul costisitor și netrebnic al statului modern”¹⁰.

E într-adevăr ciudat (simptomatic n.n.) de-a vedea un popor eminent plugar ca al nostru și a căruia rațiune de-a fi este tocmai originea lui traco-romană, cum, din chiar senin și într-o singură noapte, erige teoria de *om și om* teorie absolută de stat și face din banul internațional și din posesiunea acestuia singura măsurătoare pentru a deosebi înrăurirea unui om de a celui alt în viața statului. Nici (nu n.n.) e lesne de înțeles cum un popor de plugari, ba încă unul care s-a lăsat de păstorie de ieri-alaltăieri și s-a apucat de plug înainte de abia (cu n.n.) cincizeci de ani, putea să se creadă îndestul de bogat pentru a introduce, la el, forme de civilizație și instituții pe care țările apusene, bogate prin industrie și printr-o dezvoltare economică de sute de ani, abia le pot plăti. Cea mai superficială socoteală din lume ar dovedi, îndestul, că puterea productivă a nației românești n-a crescut, n-a putut să crească în raport cu groaza de cheltuieli pe care le-au impus formele de civilizație străină, introduse cu grămada în țara noastră... Înzecitu-s-au și însutitu-s-au oare averea românului și veniturile lui pentru a plăti instituțiile de o sută de ori mai scumpe? Desigur că nu. Clasele productive au dat îndărăt; proprietarii mari și țărani au sărăcit; industria de casă și meșteșugurile s-au stins cu desăvârșire – iar clasele improductive, proletarii condeului, cenușerii, oamenii ce încurcă două buchi pe hârtie și aspiră a deveni deputați și miniștri, advocații, s-au înmulțit cu asupră de măsură, dau tonul, conduc opinia publică, fericesc nația în fiecare zi, pe hârtie”¹¹.

---

⁹ idem, *De ceea ce ne temem...*, Timpul, 27 mai 1879, în Opere, vol. X, pag. 259

¹⁰ idem, *Paralele economice*, Timpul, 13 decembrie 1877, în Opere, vol. X, pag. 20

¹¹ idem, *Ieri domnul deputat Giani...*, Timpul, 22 februarie 1879, în Opere, vol. X, pag. 193

“Astfel, statul român nu mai este un produs al geniului rasei române, ci un text franțuzesc aplicat asupra unui popor ce nu-l înțelege și nu-l va înțelege niciodată”¹². “Peste tot aceeași idee: să dau străinilor ce-mi cer; cât pentru români, puțin îmi pasă!”¹³. “Constituția noastră, punând greutatea pe o clasă de mijloc, parte străină, parte neexistentă, a dat loc la o declasare generală din cele mai dezastruase”¹⁴. Nu mai există o altă deosebire între oameni, decât cea pe care o stabilește banul, oricum ar fi câștigat”¹⁵.

”Un sistem reprezentativ, întins ca o rețea asupra întregii țări, influențat însă, întotdeauna, în mod absolut, de guvernul central, și-a format în fiecare părticică organele sale, sub formă de consilii județene, consilii comunale, consilii de instrucțiune, consilii de sus și de jos, care nici nu știu ce să consilieze, nici nu au ce reprezenta (reprezintă n.n.) decât pe persoanele din care sunt compuse”^{16,17}.

Astfel, teoria de *om și om*, o teorie curat filantropică și un rezultat al compătimirii ce omul o are nu numai pentru semenul său, ci chiar pentru animale, devine o stupiditate erijându-se în teorie de stat, căci preface țara moștenită, apărută cu vărsare de sânge și cu privațiuni, într-o mlaștină pentru scurgerea elementelor

---

¹² idem, *De câte ori <<Românul>> era în opoziție...* Timpul, 14 august 1882, în Opere, vol. XIII, pag. 168

¹³ idem, *Dar dulci, nobili și politicoși...*, Timpul, 23 mai 1882, în Opere, vol. XIII, pag. 123

¹⁴ “Fiecare constituție, ca legea fundamentală a unui stat, are drept corelat o clasă mai cu samă, pe care se întemeiază. Corelatul constituțiilor statelor apusene este o clasă de mijloc, bogată, cultă, o clasă de patriciani, de fabricanți, industriași care văd în constituție mijlocul de a-și reprezenta interesele în mod adecvat cu însemnătatea lor. La noi, legea fundamentală nu însemnează decât egalitatea pentru toți scribii de-a ajunge la funcțiile cele mai înalte ale statului”. *Influența austriacă asupra românilor din Principate*, Convorbiri literare, 1 august 1876, în Opere, vol. IX, pag. 173

¹⁵ idem, *Economia observă...*, Timpul, 10 iulie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 237

¹⁶ În ele, “toate numirile în funcțiuni nu se fac după merit, ci după cum ordonă deputații - parlamentarii n.n. -, care, la rândul lor, atarnă de comitetele de politicieni de profesie, formate în fiecare centru de județ. Aceste comitete își împart toate în familie. Ele creează, din banii județelor, burse pentru copiii <<patrioților>> trimiși în străinătate să numere pietrele de pe bulevarde, ele decid a se face drumuri județene pe unde <<patrioții>> au câte un petec de moșie, încât toată munca publică, fie sub forma de contribuție, fie sub cea de prestațiune, se scurge, direct ori indirect, în buzunarul unui <<patriot>>”. *Abstracție făcând...*, Timpul, 20-21 aprilie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 14

¹⁷ idem, *De ceea ce ne temem...*, Timpul, 27 mai 1879, în Opere, vol. X, pag. 259

nesănătoase din alte țări – introducând într-un stat eminentamente național un sistem de instituții cosmopolite”¹⁸.

Urmare aplicării ei vom ”avea de-acum înainte dominația banului internațional, o domnie străină, impusă de străini; libertatea de muncă și tranzacțiuni; teoria de luptă pe picior *în aparență* egal, *în realitate* inegal. Și, în această luptă, nu învinge cine-i tare, nobil, sau eroic; învinge cel pentru care orice mijloc de câștig e bun, cel fără scrupul față de concetățenii săi, cel pentru care orice apărare a muncii e o piedică pe care va tinde a o răsturna, pe cale legiuită sau pe cale piezișă”¹⁹.

Urmare ei, ”capitalul, care ar trebui să fie și să rămână ceea ce este prin natura lui, adică un rezultat al muncii și, totodată, un instrument al ei, e, adesea, ca posesiune individuală, rezultatul unor uneliri vinovate, a exploatării publicului prin întreprinderi hazardate și fără trăinicie, a jocului de bursă, a minciunii. Elemente economice nesănătoase, uzurari și jucători la bursă, cavaleri de industrie și întreprinzători șarlatani, se urcă, cu repejune, în clasele superioare ale societății omenești, în locurile care, înainte, erau rezervate nașterii ilustre, averii seculare, inteligenței celei mai dezvoltate, caracterului celui mai drept și mai statornic...Peste tot credințele vechi mor, un materialism brutal le ia locul, cultura secolului, mână-n mână cu sărăcia claselor lucrătoare, amenință toată clădirea măreață a civilizației creștine. Shakespeare cedează bufoneriilor și dramelor de incest și adulteriu, cancanul alungă pe Beethoven, ideile mari asfințesc, zii mor”²⁰...”Mita e-n stare să pătrundă orișunde în țara aceasta, pentru mită capetele cele mai de sus ale administrației vând sângele și averea unei generații”²¹...”Oameni care au comis crime grave rămân somități, se plimbă pe strade, ocupă funcțiuni înalte, în loc de a-și petrece viața la pușcărie”²²...”Ne mulțumim dacă actele guvernanților de azi nu sunt de-a dreptul de înaltă trădare, abstracție făcând de toate celelalte defecte ale lor, precum mărginirea intelectuală, slăbiciunea de caracter, lipsa unui adevărat și autentic sentiment

---

¹⁸ idem, *Între multele neplăceri ale vieții...*, Timpul, 22 martie 1879, în Opere, vol. X, pag. 209

¹⁹ idem, *Trei zile de-a rândul*, Timpul, 20 februarie 1879, în Opere, vol. X, pag. 191, 192

²⁰ idem, *Alaltăieri, luni dimineața...*, Timpul, 5 aprilie 1879, în Opere, vol. X, pag. 214

²¹ idem, *Domnul Simeon Mihăilescu publică...*, Timpul, 18 aprilie 1879, în Opere, vol. X, pag. 223

²² idem, <<*Românul*>> *în ajunul alegerilor...*, Timpul, 3 mai 1879, în Opere, vol. X, pag. 229

patriotic²³...”Trădătorii devin oameni mari și respectați, bârfitorii de cafenele – literatori, ignoranții și proștii – administratori ai statului român^{24,25}.

Și, întrucât, “se-înțelege - de la sine n.n. - că în judecarea diferitelor partide politice trebuie să deosebim pe cele sincere politice de cele pretinse sau pretextate politice²⁶”, suntem datori să spunem că, ”partidele, la noi, nu sunt partide de principii, ci de interese personale²⁷ – care, ”păstrând numai coaja legilor și goala aparență, calcă făgăduielile făcute nației în ajunul alegerilor, fac tocmai contrariul de ceea ce au promis mandanților lor și trec, totuși, drept reprezentanți ai voinței legale și sincere a țării²⁸... În cadrul lor, ”organizarea nu înseamnă decât disciplina oarbă a unei societăți de exploatare sub comunii șefi de bandă. Cauza acestei organizări stricte²⁹ e interesul bănesc, nu comunitatea de idei,

---

²³ idem, *Nu încape indoială...*, Timpul, 8 august 1880, în Opere, vol. XI, pag. 291

²⁴ “*Favoarea și interesul electoral* singure prezidează la alegerea ampoliaților statului, cu toate că cine nu știe că, integritatea, capacitatea, experiența, și probitatea factorilor însărcinați de-a aplica legile și regulamentele sunt condițiuni esențiale ale mersului regulat al unei bune administrații, a garanției drepturilor și apărării intereselor fiecăruia - dintre cetățeni n.n. -, și, prin urmare, a bunului trai și liniștii publice? Dar, sub regimul actual, interesul personal, conveniențele de coterie, primează față de interesul general și binele public. Necesitatea de-a conserva o majoritate compactă și devotată în Adunări trece peste orice alte considerații. Pentru a dobândi glasurile deputățiilor trebuie exigențele - pretențiile n.n. - lor satisfăcute, se încredințează funcțiunile delicate de prefecti și subprefecti creaturilor deputaților - protejaților parlamentarilor n.n. -, care, sub numele - protecția n.n. - lor administreză districtele după plac și dispun, fără nici o responsabilitate, de interesele, de averea și de onoarea cetățenilor. Funcțiunile publice sunt, adesea, în mâinile unor oameni stricați, loviți de sentințe judecătorești; astfel *muncitorii de pământ* - sintagma, de fapt, îi desemnează pe toți truditorii n.n. - sunt supuși la vexațiuni, la acte arbitrare, adevărate cauze care - le n.n. - aduc mizeria. Justiția, subordonată politicii, a devenit o ficțiune și nu mai există nici o garanție pentru cele mai prețioase interese ale societății”.idem, *Într-un lung articol...*, Timpul, 27 ianuarie 1882, în Opere, vol. XIII, pag. 43 ; Spre exemplu: “Un om e implicat într-o mare afacere pe cât se poate de scandaloasă, care se denunță - este dată în vileag n.n. -. Acest om este menținut în funcție; dirijază - el n.n. - însuși cercetările făcute contra sa; partidul ține mortăș a-l reabilita, alegându-l în Senat. Aici el însuși denunță că există această scabroasă afacere, dar maturul corp trece la ordinea zilei, lăsând să recază colțul vâului ce se ridicase”. idem, *Am discutat cu nepărtinire...*, Timpul, 10 decembrie 1880, în Opere, vol. XI, pag. 439

²⁵ idem, *Lucru de care trebuie...*, Timpul, 15 mai 1879, în Opere, vol. X, pag. 234

²⁶ idem, *Între variile acuzări*, Timpul, 23 ianuarie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 43

²⁷ idem, *Manuscrisul În genere toată societatea...*, în Opere, vol. IX, pag. 465

²⁸ idem, *N-ar fi greu de polemizat...*, Timpul, 23 februarie 1880, în Opere, vol. XI, pag. 38

²⁹ “ținute la un loc prin complicitate de interese”, idem, <<Românul>> *promițându-ne programul nou...*Timpul, 10 februarie 1882, în Opere, vol. XIII, pag. 51

organizare egală cu aceea a partidei ilustre Mafia și Camorra, care miroase de departe a pușcărie”³⁰. Singura deosebire între ele “este foarte mică și e întemeiată pe o cultură individuală mai mult sau mai puțin îngrijită. Fiecare se reprezintă mai mult pe sine decât - pe n.n. - o clasă socială oarecare, și lucrul principal e forma, mai mult sau mai puțin corectă, în care cineva caută a face plauzibile așa-numitele sale principii”³¹.

“Cât despre aluatul protoplasmatic care formează, la noi, un stat în stat, așezat asupra instituțiilor și a poporului avem puține de adaos (adăugat n.n.). Trăind din politică și prin politică, și neavând nici un alt soi de resurse materiale sau de puțință de a-și câștiga existența, el e capabil de-a falsifica totul: și liste electorale, și alegeri, și forme parlamentare și idei economice, și știință, și literatură. De aceea, nu ne mirăm dacă vedem acest proteu al unui universalism incapabil și ambițios, îmbrăcând toate formele posibile: miniștri, financiari, întreprinzători de lucrări publice, deputați (parlamentari n.n.), administratori, membri la primărie, soldați, actori, totul în fine... Aluatul din care se frământă guvernarea noastră e acea categorie de ființe fără știință de carte și consistență de caracter, acei proletari ai condeiului, dintre care mulți abia știu scrie și citi, acei paraziți cărora nestabilitatea dezvoltării noastre interne, defectele instrucției publice și golurile create în ramurile administrației publice, prin introducerea nesocotită a tuturor formelor civilizației străine, le-au dat existență și teren de înmulțire; aluatul e o populație flotantă a cărei patrie întâmplătoare e România, și care, repetând fraze cosmopolite din gazete străine, susține, cu o caracteristică lipsă de respect pentru tot ce e într-adevăr românesc, că aceste clișeeuri stereotipe egalitare, liberschimbiste, liberale și umanitare, acest bagaj al literaților lucrativi de mână a treia, aceste sforăitoare nimicuri, sunt cultură națională sau civilizație adevărată”³². “Acei ce compun grosul acestei armate de flibustieri politici sunt bugetofagii, cumularzii, gheșeftarii de toată mâna, care, în schimbul foloaselor lor individuale, dau conducătorilor lor o supunere mai mult decât oarbă. Acei ce conduc nu sunt decât străini, străini prin origine, prin moravuri, prin educație – interesele străinilor dar, și numai aceste interese, sunt dezideratul <<patrioticului guvern>> (persoanelor aflate

---

³⁰ idem, *Toți știu...*, Timpul, 27 aprilie, 1879, în Opere, vol. X, pag. 227

³¹ idem, *Manuscrisul Înainte de câteva zile...*, în Opere, vol. IX, pag. 481

³² idem, *Am văzut cu înlesnire...*, Timpul, 24 februarie 1880, în Opere, vol. XI, pag. 31, 30

la căma țării n.n.)”³³...”Pretutindeni, în administrație, în finanțe, în universități, la Academie, în corpurile de *selfgovernment*, pe jețurile de miniștri, nu întâlnim, în mare majoritate, decât, iarăși și iarăși, acele fatale fizionomii nespécializate, aceeași protoplasmă de postulanți, de reputații uzurpate, care se grămădește înainte în toate și care tratează c-o egală suficiență toate ramurile administrației publice”³⁴. Și-aceasta, în timp ce “patru din cinci părți ale poporului nostru, nu iau parte la viața publică, ale cărei sarcini le poartă, însă, mai greu decât oricine altul”³⁵, iar “miile de funcții administrative și sutele de funcții judecătorești, sunt puse în mișcare într-un singur scop, pentru a le stoarce voturile”^{36,37}.

---

³³ idem, *Faceți interesele*, Timpul, 17 ianuarie 1880, în Opere, vol. X, pag. 390

³⁴ idem, *E clar că un stat...*, Timpul, 12 noiembrie 1880, în Opere, vol. XI, pag. 400

³⁵ idem, *În numărul său de azi...*, Timpul, 20 februarie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 75

³⁶ “Administrația, în mare și în mic, nu e decât o unealtă pentru falsificarea alegerilor”, idem, *De pe când se discută...*, Timpul, 10 iulie 1880, în Opere, vol. XI, pag. 242; “Se înțelege - de la sine n.n. - că fiecare alegător își are interesele sale materiale. Fiecare din aceste interese atârnă de un fir al mașinii administrative. De-o zice alegătorul *nu*, curentul electric al acesteia îl izbește în acel interes și-i ucide sămburele vital, de-o zice *da*, își poate vedea în liniște de treabă”, idem, *În numărul său de azi...*, Timpul, 20 februarie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 75; “Abia o avere foarte întemeiată, care să nu poată atârna în nici un chip de iubirea sau ura administrației, îl poate face pe om capabil, în România, de-a se opune fâțiș guvernului. Dar, acei care, într-un chip ori într-altul, caută să muncească pentru a se ține deasupra apei nu-și vor creea, de bună voie, piedici zilnice intereselor lor, piedici personificate în subprefecți vicioși, maiori cocoșați de gardă civică, și alți monștri din regnul organic al celor ce n-au nimic de pierdut, ci totul de câștigat”, ibidem, pag. 75, 76 ; Mai mult, “statul dispune de atâtea funcții si favoruri, pe câți oameni sunt în țară care știu a scrie și citi”, idem, *Apropiindu-se alegerile...*, Timpul, 6 ianuarie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 20; “Cu bugetul în mână, mai ales atunci când este augmentabil la infinit, ții majoritatea în mână și sistemul constituțional, sistemul controlului, se reduce la o iluzie copilărească”, idem, *Am văzut cu înlesnire...*, 24 februarie 1880, în Opere, vol. XI, pag. 28; “Această stare de lucruri e prefăcută în sistem de organizare, de guvernământ. Pe de-o parte libertate, mare libertate, pentru ca cei nemulțumiți să poată răsturna cu ușurință orice guvern, pe de alta centralizare, extremă centralizare, care să facă a atârna miile și iarăși miile de izvoare ale bugetelor și averii publice de victoria, pretinsă politică, din centru”, idem, *Dacă polemica noastră...*, Timpul, 21 decembrie 1880, în Opere, vol. XI, pag. 451; Așa se face că “administrația nu consistă în muncă, în servicii echivalente cu sumele bugetului, ci în precupețire de voturi”, idem, *Apropiindu-se alegerile...*, Timpul, 6 ianuarie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 20; Cine oferă o leafă bună și un tain află oricând o armată numeroasă de mercenari politici, fie cauza lui cea mai nedreaptă din lume”, idem, *Locke, filosoful englez...*, Timpul, 6 iulie 1882, în Opere, vol. XII, pag. 132; Și, deși “nația, care nu numește nici funcționari, nici miniștri, și care nu-i în stare a-i controla și a-i trage la răspundere direct, își alege mandatarii pe care-i însărcinează cu această afacere importantă, sub presupunerea, *bona fide*,

“La noi mizeria e produsă, în mod artificial, prin introducerea unei organizații și a unor legi străine, nepotrivite cu stadiul de dezvoltare economică a țării, organizație care costă prea scump și nu produce nimic”³⁸.

“Există două națiuni deosebite (distincte n.n.) în această țară: una stoarsă și sărăcită, de producători, alta îmbuibată, de miljocitori (spoliatori n.n.)³⁹⁺⁴⁰...”Averea se urcă (crește n.n.) numai în orașe și, chiar și aici, nu în populațiunea română, ci în cea străină⁴¹. Nu se intervertesc factorii ecuațiunii sociale, ci devin cu totul alții. Avem a calcula astăzi cu factori care, înainte, în vechea noastră organizație lipseau cu totul, avem pe străin cu puterea strivitoare a capitalului bănesc, față cu românul care amenință a cădea în robia celui dintâi, a deveni o simplă unealtă pentru fructificarea capitalului lui⁴²⁺⁴³...”Rasa *determinantă* a sorții acestei țări nu mai este cea românească, ci străinii românizați - veneticii care-

---

cumcă acești mandatarî formează într-adevăr un corp deosebit - distinct n.n. - de puterea executivă, aceștia se dovedesc a fi o companie de controlori cumpărați de către cei controlabili și înțelegându-se cu ei pe sub mână pentru a face treburi împreună; iar inconvenientul cel mare este că Adunările nu pot fi făcute răspunzătoare de voturile și de actele lor, și că nația, singurul lor judecător, nu e-n stare direct a face altceva decât a alege alți oameni, atunci când actele și voturile rele sunt consumate de mult”., idem, *Tot în numărul nostru din 20 decembrie...*, 18 ianuarie 1879, în Opere, vol. X, pag. 173

³⁷ idem, *În numărul său de azi...*, Timpul, 20 februarie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 75

³⁸ idem, *Frații Nădejde...* Timpul, 18 iunie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 212

³⁹ “Avem de-o parte rasa română, cu trecutul ei, identică în toate țările - ținuturile n.n. - pe care le locuiește, popor cinstit, inimos, capabil de adevăr și de patriotism. Avem apoi, deasupra acestui popor, o pătură superpusă, un fel de sediment de pungăși și cocote, răsărită din amestecul scursurilor orientale și a celor occidentale, incapabilă de adevăr și patriotism”., idem, <<Românul>> a contractat nărvul, 29 iulie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 267

⁴⁰ idem, *Națiunea perindând acuzările...*, Timpul, 3 iulie 1882, în Opere, vol. XIII, pag. 130

⁴¹ “Nu contestăm, de asemenea, că averile s-au înmulțit în România - numai că nu în mâinile românilor; nu contestăm că există multe palate și zidiri mari în orașele noastre - numai că nu ale indigenilor. Suma averilor e așa repărțită, încât prea puțin din ea e în mâini indigene”., idem, *Câteodată ne cuprinde...*, Timpul, 25 septembrie 1882, în Opere, vol. XIII, pag. 193

⁴² “În evul nostru mediu străinii de altă lege erau oprîți de-a avea moșii, iar domniî expropriau cu bani din vistierie chiar pe străinii ortodocși”(idem, *Deși cestiunea Dunării...*, Timpul, 1 decembrie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 425), “pentru ca nu străinii să fie proprietari în țară”., idem, *Nenorocitele astea de țări...*, Timpul, 22 ianuarie 1880, în Opere, vol. X, pag. 394

⁴³ idem, *Deși cestiunea Dunării...*, Timpul, 1 decembrie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 425

au obținut cetățenia română n.n. - de ieri-alaltăieri”⁴⁴, iar autoapărarea împotriva lor e “disproporționat de grea, de vreme ce acești oameni au sprijin pe străini, pârgurile care-i ridică sunt așezate în afară, pe când înlăuntru n-avem decât poporul nostru propriu, scăzând numeric și fără o conștiință limpede de ceea ce trebuie să facă”⁴⁵.

“Poporul a pierdut de mult încrederea că lucrurile se pot schimba în bine și, cu acel fatalism al raselor nefericite, duce nepăsător greul unei vieți fără bucurie și fără tihnă”⁴⁶... ”Cârciumile sunt localuri de îndobitocire și de prostituție sufletească”⁴⁷... Mai mult, “a fost natural ca, în urma acestei extenuațiuni de putere, multe rele endemice, și altele de caracter endemic, să se ivească și să decimeze populațiile. Astfel, rasa română”⁴⁸ scade⁴⁹ și străinii sporesc. Numărul infirmilor la recrutație a crescut an de an, țara a fost bântuită de pelagră, de intoxicațiune palustră, de anghină, vărsat, toate acestea în urma influenței pernicioase ce o exercită asupra sănătății mlaștinile, locuințele insalubre și neaerate, hrana neîndestulătoare și munca excesivă”⁵⁰, “sărăcia și urmările ei morale - asupra moralului n.n. -, decăderea vieții de familie”⁵¹...”Populația autohtonă scade și sărăcește; cărți nu se citesc; pătura dominantă, superpusă rasei române, n-are nici sete de cunoștinți, nici capacitate de a pricepe adevărul. Dacă acest sediment învață, o face de silă, gonind după o funcție. Încolo leagă cartea de gard. Și, pentru a avea o funcție, trebuie să fii înrudit cu ei”⁵²...”Statul a devenit, din partea unei societăți de exploatare, obiectul unei spoliațiuni continue și acești oameni nu urcă scările ierarhiei sociale prin muncă și merit, ci prin abuzul culpabil al puterii politice, câștigate prin frustrarea statului cu sume însemnate. Acești dezmoșteniți, departe de-a-și câștiga o

---

⁴⁴ idem, *Adevărul doare. Pe la 3 martie...*, Timpul, 1 aprilie 1881, în *Opere*, vol. XII, pag. 121

⁴⁵ idem, <<Românul>> a contractat năvălul..., 29 iulie 1881, în *Opere*, vol. XII, pag. 267

⁴⁶ idem, *La propunerea noastră...*, Timpul... 31 august 1878, în *Opere*, vol. X, pag. 104

⁴⁷ idem, *Camerele actuale de revizuire...*, Timpul, 17 iulie 1879, în *Opere*, vol. X, pag. 301

⁴⁸ “însuși sâmburul naționalității”, idem, *Nu vom discuta cu <<Românul>> principii...* Timpul, 8 mai 1881, în *Opere*, vol. XII, pag. 163

⁴⁹ “în proporții înspăimântătoare”, ibidem

⁵⁰ idem, *Formă și fond*, 11 decembrie 1888, în *Opere*, vol. XIII, pag. 331

⁵¹ idem, *Nu vom discuta cu <<Românul>> principii...* Timpul, 8 mai 1881, în *Opere*, vol. XII, pag. 163

⁵² idem, *Urmând discuțiunea...*, Timpul, 30 iulie 1881, în *Opere*, vol. XIII, pag. 269

moștenire proprie pe Pământ pe singura cale a muncii onorabile, fură moștenirea altora, alterează mersul natural al societății, se substituie, prin viclesug și apucături, meritului adevărat al muncii adevărate, sunt o reeditare, în formă politică, a hoților de codru, instituind codri guvernamentali și parlamentari”⁵³...”Clasa de mijloc a devenit un adevărat proletariat de postulanți care primejduiește existența țării; și în care guvernele străine, care au interese în Orient, vor găsi, totdeauna, un manipol gata de a se pune la dispoziția lor”⁵⁴.

“Față c-o asemenea privesc, în care virtutea se consideră, de unii, ca o nerozie, se taxează, de alții, ca o crimă, în care inteligența și știința, privite ca lucruri de prisos, sunt expuse invidiei nulităților și batjocurii caracterelor ușoare, în care cuminiție se numește arta de-a parveni sau de-a trăi, fără compensație, din munca altora, spiritul cel mai onest ajunge la momentul fatal, de cumpănă, în care înclină a crede că, în asemenea vreme și-n așa generație, însușirile *rele* ale oamenilor sunt titluri de recomandatie”⁵⁵... Astfel, “trădătorul numindu-se geniu, plagiatorul erou, pungășul mare financiar, panglicarul om politic, cămătarul negustor, speculantul de idei om cu principii și speculanta de sineși femeie onestă, judecata poporului nostru s-a falsificat din ce în ce și, la formarea sferelor sale ideale, el a pierdut pretutindenea punctul de plecare sănătos”⁵⁶, “că fiecărui drept îi corespunde o datorie”⁵⁷ și că “secretul vieții lungi a unui stat este păstrarea ierarhiei meritului”⁵⁸...”Acela ce cutează a se revolta față de această stare de lucruri, acela care îndrăznește să arate că formele poleite învelesc un trup putred, că <<progresul>> nostru ne duce la pierzare, că elementele sănătoase trebuie să se conjure și să facă o luptă supremă pentru mântuirea acestei țări este denunțat (prezentat n.n.) *opinie publice* de către negustorii de principii liberal-umanitare ca barbar, ca antinațional, ca reacționar”⁵⁹.

“Răul esențial care amenință vitalitatea poporului nostru este demagogia”⁶⁰, căci “demagogii neștiind nimic, neavând nimic,

---

⁵³ idem, *Ni se pare că vorbim...*, 17 august 1882, în *Opere*, vol. XIII, pag. 172

⁵⁴ idem, *Nu încurajăm fanteziile politice...*, 26 octombrie 1880, în *Opere*, vol. XI, pag. 382

⁵⁵ idem, *Dacă polemica noastră...*, 21 decembrie 1880, în *Opere*, vol. XI, pag. 451

⁵⁶ idem, *Dacă vorbim de adunătura...*, 26 mai 1883, în *Opere*, vol. XIII, pag. 304

⁵⁷ idem, *Ziarul <<Presa>> în revista sa...*, 20 martie 1880, în *Opere*, vol. XI, pag. 86

⁵⁸ idem, *Ni se pare că vorbim...*, 17 august 1882, în *Opere*, vol. XIII, pag. 172

⁵⁹ idem, *Cu cât trec una după alta zilele...*, 23 iunie 1879, în *Opere*, vol. X, pag. 276

⁶⁰ idem, *Pseudo-Românul ne cere...*, 16 mai 1882, în *Opere*, vol. XIII, pag. 119

vor să se ridice deasupra tuturor și să trăiască din obolul nemeritat al săracului. Ei se întemeiază pe nevoile – din nefericire veșnice – și pe lesnea crezare a mulțimii; și, fiindcă, în genere, sunt înzestrați în loc de minte cu vicleșug numai, stăpânirea lor înseamnă domnia brutalității, a viciilor și a ușurinței”⁶¹ ...”Meșteșugul absolutismului demagogic constă în regula(;) de a păstra aparențele, dar de-a călca cuprinsul, de-a păzi litera, dar de-a ocoli spiritul Constituției”⁶² ...”De câte ori vom deschide istoria, vom vedea că statele scad și mor prin demagogie, sau prin despotism”⁶³”⁶⁴ ...”În teorie nimic mai frumos decât sufragiul universal, dar, în practică, nu este decât opresiunea mulțimei, a ignoranței, a pasiunilor măgulite și lingușite de demagogi. Când știe cineva că toată civilizația și cultura omenească e neapărat (e, din păcate, n.n.) mărginită la cercurile acelea care au îndestul timp și destulă neatarnare pentru a le învăța și pricepe, când știe că nimicind capul unui învățat⁶⁵ ai nimicit învățătura lui, care era poate rezultatul unei dezvoltări de sute de ani⁶⁶, când știe apoi că nulitatea demagogică nu suferă nici un merit adevărat lângă sine și că, ea și cu semenii ei, voiește a fi tot, atuncea vede lesne că radicalismul și demagogia, sub scutul sufragiului universal și al principiilor liberale – de care știu a se servi cu mare succes, mulțumită credulității maselor și slăbiciunii sau sentimentalismului oamenilor luminați – demagogii conduc lumea la distrugerea civilizațiunii, la haos”⁶⁷... “Cum se-aseamănă demagogia pretutindenea! Pe când statele liberale (netotalitare n.n.) în care nu domnește platitudinea uliței se diversifică după geniul lor

---

⁶¹ idem, *Credem că destul am vorbit...*, 9 ianuarie 1879, în *Opere*, vol. X, pag. 169

⁶² idem, *Manuscrisul Deci, traducând această comparație...*, în *Opere*, vol. XI, pag. 463

⁶³ “Nu există în adevăr decât două forme ale tiraniei și ale decadentei unui stat omenesc: despotismul și demagogia. Și despotismul egalizează pe oameni, supunându-i unuia singur, lăsând să se degereze cele mai nobile facultăți ale lor, patimile bune și inteligența; precum și demagogia are același fatal efect, prin indiferentismul care-l inspiră naturilor deschise și mari, văzând în față-le biruința constantă a mediocrității și a șiretlicului”, idem, *Discuția iscată...*, 14 ianuarie 1882, în *Opere*, vol. XIII, pag. 32

⁶⁴ idem, *A discuta cu ignoranța...*, 26 aprilie 1881, în *Opere*, vol. XII, pag. 150

⁶⁵ spre exemplu împiedicându-l, permanent, pe acesta din urmă, prin obstrucțiuni legislative, economice, sociale etc., să-și câștige, din muncă cinstită și prestată în domeniul competenței sale cultural-științifice, un trai zilnic măcar decent; și supunându-l astfel la tot cortegiul de prejudicii psiho-fizice care decurg din înfometare și din umilință

⁶⁶ rodul transmiterii și îmbogățirii intergenerații a zestrei cognitiv-axiologice

⁶⁷ Mihai Eminescu, *Credem că destul am vorbit...*, 9 ianuarie 1879, în *Opere*, vol. X, pag. 169, 170

național, după instinctele înnăscute, ajungând, pe rând, unul la glorie militară, altul la înflorire în științe și arte, un al treilea la dominațiunea mărilor prin comerț și industrie; demagogia, stearpă ca idee, improductivă, lipsită de simț istoric, amenință a aduce, până și statele cele mai fericite prin inteligența și iubirea de muncă a poporului lor, la o platitudine, la o vânătoare de posturi, o meschinărie personală care ascunde în sine decadența și descompunerea”⁶⁸.

“Ești <<patriot>> de meserie, postuland, consumi numai, te bucuri de partea cu soare a vieții, adăpostit de eterna lesniciune de a îmbăta o nație, parte incultă, parte pe jumătate cultă, cu vorbe late și cu apă rece”⁶⁹...”Din momentul în care luptele de partid au degenerat în România în lupta pentru existența zilnică, din momentul în care mii de interese private sunt legate de finanțe sau de căderea unui partid, nu mai poate fi vorba de neatârarea politică a diferitelor grupuri care-și dispută puterea statului. Din momentul în care interesul material de-a ajunge la putere precumpănește, o spunem cu părere de rău: lupta egală (votul universal n.n.), în țară și în Parlament, nu mai e decât manipulul unor ambiții personale, al unor apetituri, pe cât de nesățioase, pe atât de vrednice de condamnat”⁷⁰...”Sistemul demagogic, care din politică face o speculă, din sufragiul claselor amăgite o scară de înaintare în economia, nu politică, ci privată, a membrilor societății de exploatație”⁷¹, “mănâncă venitul țării, mănâncă pe datorie pâinea a trei generațiuni viitoare, căci tot luxul ce-l face azi, mâine va fi mizerie. Deficit lângă deficit, împrumut lângă împrumut, datorie lângă datorie, până ce finanțele României nu vor fi, curând, decât, o gaură mare”⁷². Iar poporul, mânat la alegeri de baioneta civico-electorală, suportă plebea aceasta, fără a pricepe. Încurcat în paragrafi și articoli traduși din franțuzește, nemaiștiind a distinge alb de negru și adevăr de minciună, cu mintea uimită de fraze fără cuprins, de un întreg lexicon de termeni care n-au nici o realitate îndărătul lor, e pe punctul de a-și pierde până și limba și bunul

---

⁶⁸ idem, *Politica de stat și politica de partid*, 14 august 1880, în *Opere*, vol. XI, pag. 297, 298

⁶⁹ idem, *The Times* și *Timpul*, iată tema..., 20 mai 1881, în *Opere*, vol. XII, pag. 178

⁷⁰ idem, *Ni se anunță din Viena...*, 19 septembrie 1880, în *Opere*, vol. XI, pag. 337

⁷¹ idem, <<Românul>>, după ce parafrazează... 28 septembrie 1880, în *Opere*, vol. XI, pag. 349

⁷² idem, *Manuscrisul Articoli nepoliticoși. Proză politică – Proză limbistică.*, în *Opere*, vol. IX, pag. 448

simț, vestit odinioară”⁷³...”Toate puterile sufletești ale generațiunii sunt absorbite de lupte de partide și, la rândul lor, toate partidele nu sunt decât de ampoliați, după *chiverniseală* (*foloase necuvenite* n.n.) e deviza tuturor partidelor, a tuturor purtătorilor de stindard cum s-ar zice – căci, la urma urmelor, fiecare e în stare să moară pentru stindard și pentru...chiverniseală”⁷⁴...Căci, “poate să fie un partid demagogic altceva decât exploatatorul intereselor publice? Mulțimea asta de oameni fără învățătură, care și-a făcut din politică o speculă, poate ea să trateze negoțul ei cu fraze, altfel decât oricare preocupet?”⁷⁵

“Pentru cel ce înțelege, un țânțar sună ca o trâmbiță, iar pentru cel ce nu înțelege, tobele și surlele sunt în zadar; și, în orice caz, lumina nu se aprinde decât pentru cei ce văd, nu pentru orbi”⁷⁶...”Trebuie ca, cu toții, să ne dăm seama de cauzele ce turbură societatea, de elementele ce împiedică redobândirea echilibrului pierdut, și să le combatem cu curaj și stăruință: Dintr-un principiu tutelar, principiul egalității înaintea legii, s-a făcut o armă de război între clase; toate condițiunile sociale s-au surpat și s-au amestecat într-un fel de promiscuitate; spiritul public a luat o direcțiune foarte periculoasă; tradițiunile țării s-au uitat cu totul; o clasă nouă, guvernantă, s-a ridicat, fără tradițiuni și fără autoritate, încât țara cea mare, temeiul și baza naționalității noastre, nu-și găsește conștiința raporturilor politice cu cei ce o guvernează; drepturile politice au devenit un instrument de ambițiune, de îndestulare a intereselor particulare; în locul sentimentului public dezinteresat avem pasiuni politice, în loc de opinii avem rivalități de ambiții; toleranța pentru toate interesele cele mai vulgare și cele mai de jos este morala ce distinge astăzi lumea politică de la noi”⁷⁷; “atât trebuințele statului cât și ale particularilor - ale plebei de sus cum zicem noi - sunt cu mult mai mari decât veniturile lor; balanța comercială - fără importanță pentru o țară industrială, dar importantă pentru una agricolă - ne este defavorabilă”⁷⁸. “Tineretea unei rase nu atârână de secolii pe care i-a trăit pe Pământ. Orice

---

⁷³ idem, *Cu timpul au început a se recunoaște...*, 11 octombrie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 366

⁷⁴ idem, *Manuscrisul Articoli nepoliticoși. Proză politică – Proză limbistică.*, în Opere, vol. IX, pag. 448

⁷⁵ idem, *Fără a avea darul...* 10 iunie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 203

⁷⁶ idem, *Ieri s-a citit...*, 24 martie 1879, în Opere, vol. X, pag. 210

⁷⁷ idem, *Patologia societății noastre*, Timpul, 4 ianuarie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 15

⁷⁸ idem, *Privind la politica noastră...*, 15 iulie 1880, în Opere, vol. XI, pag. 248

popor care n-a ajuns, încă, la o deplină dezvoltare, care n-a trecut încă prin corupția și mizeriile ce le aduce cu sine o civilizație înaltă, dar în decadentă, e un popor tânăr. La popoarele tinere se va constata un fel de identitate organică: craniile sunt cu totul asemănătoare în privința formațiunii și mărimii, statura este cam aceeași, precum un stejar nu este decât reproducțiunea unui alt stejar. Din această asemănare de formațiune rezultă o mare asemănare de aptitudini și înclinări, care se manifestă în caracterul unitar al naționalității. Din asemănarea de aptitudini rezultă o extremă putere și energie vitală a colectivității. În acest stadiu de dezvoltare, al nediversificării, omul face atât de mult parte din totalitate, încât nu el, ci abia totalitatea formează un singur individ. O încrucișare cu o altă rasă, asemenea tânără, dă un rezultat nou, în care aptitudinile amundurora se împreună într-o formă nouă, vitală. Amestecul, însă, dintre o rasă îmbătrânită și una tânără dă aceleași rezultate pe care le dă căsătoria între moșnegi și femei tinere: copii închirciți, mărginiți, predispuși spre morbiditate. Iar ceea ce este fizic adevărat e (și n.n.) intelectual și moralicește adevărat. Spiritele sunt morbide: de-acolo substituția a oricărei activități intelectuale adevărate prin viclenie, tertip și minciună”⁷⁹.

“Elemente străine, îmbătrânite și sterpe, s-au amestecat în poporul nostru și joacă comedia patriotismului și a naționalismului. Neavând tradiții, patrie hotărâtă ori naționalitate hotărâtă, au pus, totuși, mâna pe statul român. Conștiința că ele sunt deosebite de neamul românesc nu le-a dispărut încă – ele se privesc ca o oaste biruitoare într-o țară vrăjmașe. De-aceia nu-i de mirare că întreaga noastră dezvoltare mai nouă, n-a avut în vedere conservarea naționalității, ci realizarea unei serii de idei liberale și egalitare cosmopolite. A fost o finețe extraordinară de-a debita esența cosmopolitismului sub forma naționalității⁸⁰ și de-a face să treacă toate elementele sănătoase și istorice ale trecutului sub acest jug

---

⁷⁹ idem, *Nu ne îndoim că distingerea...*, 1 august 1881, în *Opere*, vol. XII, pag. 272, 273

⁸⁰ Spre pildă prin manipularea abilă a simțământului de fraternitate: “Toate capetele unor rase degenerate care s-au îngrămădit în orașele României, toți microcefalii și toate stăpăturile, apar sub formă de reputații uzurpate; toată această plebe s-a constituit în stăpâna pământului românesc. Libertate, Egalitate, Fraternitate! Ce e mai frumos (profitabil pentru ea n.n.) în lume decât ca tot ce se scurge în România ca într-o mlaștină să fie liber ca noi, egal cu noi, frate cu noi (adică să beneficieze de vigilența complet adormită, precum și de toleranța maximă a celor pe care îi spoliază n.n.)?”, idem, *Adevărul doare...*, în *Opere*, vol. XI, pag. 404, 405

caudin⁸¹. Odată egalitarismul cosmopolit introdus în legile politice ale țării, orice patriot improvizat și de proveniență îndoiioasă a voit (și a putut n.n.) să stea alături (să aibă aceleași drepturi n.n.) cu aceia pe care trecutul lor îi lega, cu sute de rădăcini, de țară și popor. Dar acești oameni noi, acești <<patrioți>>, căutau numai foloasele influenței politice, nu datoriile. Din cauza acestor elemente, care formează plebea de sus, elementele autohtone ale țării dau repede îndărat în privire morală și în privire materială⁸²... "Străini superpuși fără nici un cuvânt (ilegitim n.n.) nației românești, o exploatează cu neomenie, ca orice străin fără păs de țară și popor"⁸³, de-"am ajuns, într-adevăr, în această Americă dunăreană, ca tocmai românii să fie tratați ca străini, să se simtă străini în țara lor proprie"⁸⁴... "Acest spectacol al exclusivității (al integralei n.n.) stăpâniri a unei rase și decăzute și abia imigrate asupra unui popor istoric și autohton e o adevărată anomalie, căreia poporul istoric ar trebui să-i puie capăt, dacă ține la demnitatea și la onoarea lui"⁸⁵... "Nu e indiferent ce elemente determină soarta unui popor. Predispoziții și aptitudini moștenite, virtuți și slăbiciuni moștenite, calități sau defecte intelectuale și morale, dau domniei unui element etnic alt caracter decât domniei altui element. Demagogia la noi însemnează ura înrădăcinată a veneticului fără tradiții, fără patrie, fără trecut, în contra celor ce au o tradiție hotărâtă, un trecut hotărât"⁸⁶.

"A fi bun român nu e un merit, nu e o calitate ori un monopol special, ci o datorie pentru orice cetățean al acestui stat, ba chiar pentru orice locuitor al acestui pământ, care (pământ n.n.) este moștenirea, în exclusivitate și istorică, a neamului românesc. Acesta este un lucru care se înțelege de la sine"⁸⁷.

"Ceea ce voiesc românii să aibă e libertatea spiritului și conștiinței lor în deplinul înțeles al cuvântului. Și fiindcă spirit și

---

⁸¹ "Cine va face lista funcționarilor, mai cu seamă înalți, a pensionarilor, a deputaților, a arendașilor bunurilor publice și private, c-un cuvânt a tot ce reprezintă circulațiunea și reglementarea vieții generale a țării, va observa, cu înlesnire, că frânele stăpânirii reale au scăpat din mâna elementului autohton și istoric, și-au încăput pe mâini străine"., idem, <<Românul>> a contractat năravul..., 29 iulie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 267

⁸² idem, *Ziarele franceze...*, 22 martie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 109

⁸³ idem, *Adevărul că în decursul...*, 9 august 1881, în Opere, vol. XII, pag. 284

⁸⁴ idem, *Adevărul doare...*, 4 noiembrie 1880, în Opere, vol. XI, pag. 404

⁸⁵ idem, *Adevărul că în decursul...*, 9 august 1881, în Opere, vol. XII, pag. 284

⁸⁶ idem, *Urmând discuțiunea...*, 30 iulie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 269

⁸⁷ idem, *Adevărul doare. Pe la 3 martie...*, 1 aprilie 1881, în Opere, vol. XII, pag.

limbă sunt aproape identice, iar limba și naționalitatea asemenea, se vede ușor că românul se vrea pe sine, își vrea naționalitatea, dar o vrea pe deplin”⁸⁸.

“Nu voim să trăim într-un stat poliglot, unde așa-numita *patrie* e deasupra naționalității. Amundouă nu sunt decât două cuvinte pentru aceeași noțiune, și iubirea de patrie e una cu iubirea naționalității. Singura rațiune de a fi a acestui stat, pentru noi, este naționalitatea lui românească. Dacă e vorba ca acest stat să înceteze de-a fi românesc, atunci o spunem drept că ne e cumplit de indiferentă soarta pământului lui”⁸⁹.

“Nu oprim pe nimenea nici de a fi, nici de a se simți român⁹⁰. Ceea ce contestăm, însă, e posibilitatea multora dintre aceștia de a deveni români, deocamdată. Aceasta e opera secolelor. Până ce însă vor fi cum sunt: până ce vor avea instincte de pungășie și cocoterie nu merită a determina viața publică a unui popor istoric. Să se moralizeze mai întâi, să-nvețe carte, să-nvețe a iubi adevărul pentru el însuși și munca pentru ea însăși, să devie sinceri, onești, cum e neamul românesc, să piarză tertipurile, viclenia și istericalele fanariote, și-atunci vor putea fi români adevărați. Pân-atunci ne e scârbă de ei, ne e rușine c-au uzurpat numele etnic al rasei noastre, a unei rase oneste și iubitoare de adevăr, care-a putut fi amăgită, un moment, de asemenea panglicari, căci și omul cel mai cuminte poate fi amăgit o dată”⁹¹.

“Voim și sperăm o reacție socială și economică determinată de rămășițele puterilor vii ale poporului, care, dacă nu e preursit să piară, trebuie să-și vină în fire și să vadă unde l-a dus direcția liberală. Prin *reacție* nu înțelegem o întoarcere la un sistem feudal, ce nici n-a existat cândva în țara noastră, ci o mișcare de îndreptare a vieții noastre publice, o mișcare al cărei punct de vedere să fie ideea de stat și de naționalitate, sacrificate până astăzi, sistematic, principiilor abstracte de liberalism american și de umanitarism cosmopolit. O asemenea mișcare ar pune stavile

---

⁸⁸ idem, *Se vorbește că în consiliul...*, 17, 19, 21, 26, 28 noiembrie 1876, în *Opere*, vol. IX, pag. 252

⁸⁹ idem, *Dacă în timpul guvernului conservatorilor...*, 31 iulie 1880, în *Opere*, vol. XI, pag. 275

⁹⁰ De altfel, “nu toți cei care au trecut la noi sub numele de fanarioți sunt într-adevăr fanarioți. Din contra, foarte numeroase elemente s-au asimilat cu totul, și doar imigrațiunea cea mai proaspătă, de pe la 1820-1830 încoace, prezintă inconvenientele neasimilării ori a neputinței de a se asimila”. idem, *Nu ne îndoim că distingerea...*, 1 august 1881, în *Opere*, vol. XII, pag. 273

⁹¹ idem, *Teoria noastră...*, *Timpul*, 17, 18 august 1881, în *Opere*, vol. XII, pag. 296

speculei de principii liberale și umanitare, ar descărca bugetul statului de cifrele enorme ale sinecurilor <<patriotice>> și ar condamna, astfel, pe mulți <<patrioți>> subliniați (marcanți n.n.) la o muncă onestă dar grea; ar apăra treptele înalte ale vieții publice de năvala nulităților netrebnice și triviale, garantând meritului adevărat vaza ce i se cuvine; ar tinde la restabilirea respectului și autorității și ar da, astfel, guvernului mijloacele, și morale și economice, pentru a cârmui bine dezvoltarea normală a puterilor acestui popor. Nu e dar vorba de reacțiune prin răsturnare⁹², ci prin înlăturarea elementelor bolnave și străine din viața noastră publică de către elementele sănătoase coalizate⁹³.

“Mizeria materială și morală a populației, destrăbălarea administrației, risipa banului public, cumulul, corupția electorală, toate acestea n-au a face, la drept vorbind, cu cutări sau cutări principii de guvernământ. Oricare ar fi guvernul și oricare vederile sale supreme, corupția și malonestitatea trebuie să lipsească din viața publică; oricare ar fi, pe de altă parte, religia politică a unui guvern, ea nu-i dă drept de-a se servi de nulități venale, de oameni de nimic, pentru a governa⁹⁴”.

“Administrațiunea unei țări formează un tot nedivizibil; diferitele ei ramure fac parte din aceeași sistemă și sunt neapărăte una alteia, tocmai după cum o bucată a unei mașine este neapărată fiecăreia dintre celelate și mecanismului întreg. Când o bucată a mecanismului merge rău, toată sistema din care face parte suferă⁹⁵...“A administra înseamnă a privi bunăstarea populațiunii ca pe un lucru încredințat înțelepciunii și vegherii tale. Să gândești pentru cel ce nu gândește, să pui în cumpănă dările, să le deschizi oamenilor ochii⁹⁶”.

“Sperăm că Providența ne va scuti de-a revedea, în viitoarele Adunări, o seamă măcar din acele fizionomii a căror pecete e o neștearsă, înrădăcinată banalitate; sperăm că alegătorii își vor fi deschis ochii și nu vor mai trimite în Adunări naturi despre care nimeni în lume nu poate ști cu ce trăiesc de pe o zi pe alta,

---

⁹² deși, “totul - mixul pârghiilor de spoliere n.n. - trebuie smuls din mâna acelor oameni care au o înăscută incapacitate de-a pricepe adevărul și sunt lipsiți de patriotism, trebuie *dacizat*, nația românească n-are de gând să instituie, pentru reglarea acestui soi de stăpânitori, Ordinul Sfintei Cânepe”, idem, <<*Românul*>> a *contractat năravul...*, 29 iulie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 267

⁹³ idem, *De când cu începerea...*, 19 septembrie 1879, în Opere, vol. X, pag. 319

⁹⁴ idem, *Observăm că unirea...*, 9 decembrie 1882, în Opere, vol. XIII, pag. 238

⁹⁵ idem, *La noi ca la nimenea...*, 12 decembrie 1878, în Opere, vol. X, pag. 111

⁹⁶ idem, *Ilustrații administrative*, 18 decembrie 1877, în Opere, vol. X, pag. 26

nici palavrăgii care pierd vremea Adunărilor cu discursuri nesărate, dezgustătoare prin lipsa lor de cel mai comun bun simț”⁹⁷...”Trebuie odată ca poporul românesc să-nțeleagă cum că, totdeauna, omul ce are ceva, omul care are ce pierde, fie nume istoric, fie avere (muncită, în mod cinstit, de către el însuși n.n.), fie razimul moral al unei mari inteligențe sau a unei mari culturi, numai acela cumpănește (drept n.n.) când face legi, judecă cu precauțiune (nepărtinire n.n.) și nu are interes de a sta neapărat la putere, numai și numai pentru a se hrăni din buget”⁹⁸.

“Natura poporului, instinctele și înclinările lui moștenite, geniul lui, care, adesea, neconștiut, urmărește o idee pe când țese la războiul vremii, aceste să fie determinante în viața unui stat, nu maimuțarea legilor și obiceielor străine”⁹⁹... “Legile ar trebui să fie, dacă nu codificarea datinei juridice, cel puțin dictate și născute din necesități reale, imperios cerute de spiritul de echitate al poporului; nu reforme introduse în mod clandestin, necerute de nimenea sau vulgarizate ca o marfă nouă sau ca un nou spectacol”¹⁰⁰.

“Toate dispozițiile câte ating viața juridică și economică a nației trebuie să rezulte, înainte de toate, din suprema lege a conservării naționalității, cu orice mijloc și pe orice cale, chiar dacă mijlocul și calea n-ar fi conforme cu civilizația și umanitarismul care azi formează masca și pretextul cu care Apusul se luptă cu toate civilizațiile rămase îndărăt sau eterogene”¹⁰¹.

“Înmulțirea claselor consumatoare și scăderea claselor productive, iată răul organic, în contra căruia o organizare bună trebuie să găsească remedii”¹⁰²...”Prin legi practice trebuie să (li n.n.) se creeze oamenilor condițiile unei munci cu spor și putere de înflorire”¹⁰³.

“Avem nevoie, mai întâi de toate, de-a ură (combate n.n.) neadevărul, ignoranța lustruită, cupiditatea demagogilor, suficiența nulitaților”¹⁰⁴, căci “e clar că un stat care cheltuiește pentru preținse necesități politice mai mult decât poate suporta producția poporului

---

⁹⁷ idem, *Ieri s-a citit...*, 24 martie 1879, în Opere, vol. X, pag. 211

⁹⁸ idem, *Nu suntem dispuși a reveni...*, în Opere, vol. X, pag. 129

⁹⁹ idem, *Ceea ce dă guvernului...*, 1 aprilie 1882, în Opere, vol. XIII, pag. 87

¹⁰⁰ ibidem

¹⁰¹ idem, *De ceea ce ne temem...*, 27 mai 1879, în Opere, vol. X, pag. 259

¹⁰² idem, *După cum se poate prevedea...*, 2 octombrie 1879, în Opere, vol. X, pag. 323

¹⁰³ ibidem

¹⁰⁴ idem, <<Românul>> după ce parafrazează..., 27 septembrie 1880, în Opere, vol. XI, pag. 256

va ajunge, pas cu pas, la sărăcie, pospăită cu vorbe, dar din ce în ce mai simțitoare prin trebuințele miilor de indivizi pe care un sistem fals i-a ridicat, prefăcându-i în exploatare ai averii publice”¹⁰⁵; precum și că ”sărăcia e un izvor de rele fizice și morale, care, la rândul lor, sunt cauze ale decadenței economice”¹⁰⁶.

Iar întrucât, ”nicicând, un sistem de guvernământ demagogic, bazat pe instinctele rele ale unei plebe de parveniți, de dorința lor de câștig, de alergarea lor după funcții și onoruri, pe excluderea meritului, nu se va putea împăca cu sistemul contrariu, al unei organizări bazate pe armonia intereselor claselor pozitive ale societății, pe înaintarea lină, dar sigură, a meritului, pe dezvoltarea normală și gradată”¹⁰⁷: ”dorim să avem un guvern serios și o Cameră serioasă, oricare ar fi elementele din care ar fi compuse”¹⁰⁸...”Pentru înaintarea în viața politică să se ceară sau o mare inteligență sau un mare caracter”¹⁰⁹, ”căci putrejunea moravurilor private, produsă prin declasarea generală, își are reversul în putrejunea și libertinajul moravurilor publice; și într-o țară de oameni declasați, moralicește căzuți, statul nu poate fi decât icoana lor: el nu va fi un sanctuar, ci un lenociniu”¹¹⁰.

”Ceea ce se pretinde, de la o profesie de credințe politice (cei care fac politică militantă n.n) este, desigur, cu precădere, ca ea să corespundă cu simțămintele și aspirațiile politice ale țării și să fie adaptată instituțiilor ei. Căci, un principiu absolut, netăgăduit de nici un om cu bun simț, este că o stare de lucruri rezultă în mod strict cauzal dintr-o altă stare de lucruri premergătoare și, fiindcă atât în lumea fizică, cât și în cea morală, *întâmplarea* nu este nimic altceva decât o legătură cauzală nedescoperită încă, tot astfel, aspirațiunile și sentimentele sunt rezultatul neînălăturat al unei dezvoltări anterioare a spiritului public, dezvoltare ce nu se poate nici tăgădui, nici înlătura”¹¹¹... ”Pentru a conduce un popor și economia lui, trebuie o judecată sănătoasă, cunoașterea dreptei proporții între mijloacele întrebuițate și scopul dorit; și, oricare ar fi scopurile urmărite de *clasa cultă* (conducătoare în stat n.n.) a unui

---

¹⁰⁵ idem, *E clar că un stat...*, 12 noiembrie 1880, în Opere, vol. XI, pag. 400

¹⁰⁶ idem, *Două monografii...*, 5 septembrie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 325

¹⁰⁷ idem, *Ar fi bine dacă în polemică...*, 16 septembrie 1880, în Opere, vol. XI, pag. 333

¹⁰⁸ idem, *În zadar ar încerca cineva...*, 30 ianuarie 1879, în Opere, vol. X, pag. 183

¹⁰⁹ idem, *Și iarăși bat la poartă...*, 12 aprilie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 135

¹¹⁰ idem, <<Românul>> în numărul său..., 21 septembrie 1882, în Opere, vol. XIII, pag. 193;

¹¹¹ idem, *Studii asupra situației...* 17 februarie 1880, în Opere, vol. XI, pag. 17

(oricărui n.n.) popor, ele sunt rele și de nimic dacă nu echivalează (dacă nu sunt cel puțin echivalente n.n.) cu sacrificiile aduse pentru realizarea lor”¹¹².

“Nici s-a născut omul acela, nici se va naște vreodată, care să afle un sistem de guvernământ absolut (completamente n.n.) bun, în stare să mulțumească pe toată lumea. Precum fiecare om are umbra sa și defectele inerente calităților sale, tot astfel, fiecare sistem politic are defectele acelea care sunt în mod fatal legate de calitățile sale. Arta omului de stat constă în aptitudinea de-a alege, într-o stare de lucruri dată, sistemul cel mai suportabil din toate, care să asigure un progres de-o jumătate de secol, sau de un secol (să-și cristalizeze programe de guvernare realiste și, totodată, pe termen lung n.n.)”¹¹³. Pentru a i se facilita îndeplinirea acestei misiuni, “ideal ar fi ca guvernul din țară să se urce și (dacă își îndeplinește insuficient de riguros datoria n.n.) să cază prin opinia publică din țară, fără amestecul elementului de fermentație străin”¹¹⁴.

Deși bugetul trebuie degrevat, cât mai mult, de povara susținerii aparatului funcționăresc hipertrofiat, “avem opinia că, la prima vedere și pe dibuite e greu, de nu chiar imposibil, a deosebi sinecurile de posturile care îndeplinesc un serviciu real. Iluzia că cutări posturi ar fi de prisos se naște din împrejurarea că oamenii însărcinați cu ele nu pricep nimic din ceea ce au să facă... Oare dacă subprefecții ar ști a administra, ar fi ei de prisos? Căci administrația cere cunoștințe speciale de economie națională, finanțe și statistică, pe lângă cunoștința legilor țării. Dar un subprefect care nu știe importanța unei date statistice: nu știe să distingă o dare comunală ruinătoare de una productivă, nici o șosea de utilitate secundară de una de absolută trebuință – un subprefect care irosește în lucruri de prisos puterile vii ale poporului e de-a dreptul stricăcios”¹¹⁵.

“La comună și la județ n-ar trebui să fie vorba de alegeri cu caracter politic. Din amestecul spiritului politic în aceste alegeri”¹¹⁶,

---

¹¹² idem, *Bătrânii noștri erau practici...*, 4 iulie 1876, în Opere, vol. IX, pag. 146

¹¹³ idem, *Cum cad ministeriile...*, 22 octombrie 1880, în Opere, vol. XI, pag. 377

¹¹⁴ idem, *Nu încurajăm fanteziile politice...*, 26 octombrie 1880, în Opere, vol. XI, pag. 382

¹¹⁵ idem, *Bugetul pe anul curent...*, 5 ianuarie 1877, în Opere, vol. IX, pag. 297

¹¹⁶ “Statul e atât de omnipotent în România, încât totul atârnă de centru, până și numirea unui primar de comună rurală. Spună-ni-se dacă în timpul vechi se mai întâmpla ca un consiliu comunal să fie în bătaia decretelor ministeriale de dizolvare și de numire?”, idem, *În numărul de ieri am arătat...*, 26 iulie 1880, în Opere, vol. XI, pag. 268

unde cestiunea nu-i decât de o bună administrație și gospodărire, rezultă că atâtea conștiințe problematice, atâtea persoane ușurele și incapabile sunt chemate a administra interese de milioane, a face și a întrebuița împrumuturi pe socoteala contribuabililor, sporindu-le neconținut sarcinile deja destul de grele, și a nu da acestor contribuabili, în schimbul sarcinilor, decât neglijență, insalubritate publică, lucrări de cârpeală sporadică în stradele din centru și, din când în când, și oarecari vexațiuni. Este oare vorba când se fac alegeri comunale să se afirme principii politice, mai ales la noi în țară, unde avem atâta lipsă de simț pozitiv, de însușiri utile, de inteligență și onestitate administrativă? Între un primar inteligent, harnic și onest și un găgăuță ori un *claqueur* politic cuvintele de coterie trebuie să determine preferința alegătorilor contribuabili? Noi știm că școala ai cărei adepți sunt astăzi la putere răspunde afirmativ la aceste întrebări. Pentru acești onorabili nu este nimic mai important decât căpătuirea înregimentațiilor partidului. La județ și la comună sunt bani, gheșefturi și putere; unde sunt toate acestea trebuie să fie date pe mâna <<patrioților>>, cu al căror concurs se votează bugetele generale ale statului și două-trei proiecte de legi organice într-o singură noapte sau un mare gheșeft, ca răscumpărarea Cernavodă-Chiustenge, într-un ceas. Interesele comunei însă, bine înțelese, trebui să importe (intereseze n.n.) pe aceia care, nu din prisosul, ci din strictul lor necesar, contribuie la casa comunală (bugetul local n.n.). Recomandăm prin urmare, cu tot din-adinsul, tuturor alegătorilor să meargă la alegerile comunale și, cumpănindu-și bine votul, să aleagă dintre candidați nu pe aceia ce nu li se prezintă cu alte titluri decât că stau la umbra bairacului liberal-național, ci pe aceia care le prezintă garanții de capacitate și onestitate administrativă”¹¹⁷.

“Dacă alegătorii nu se vor lăsa înecați de fraze patriotico-reversibile (simulat patriotice n.n.) și nu vor avea în vedere abstracțiuni gazetărești, atunci țara va merge bine”¹¹⁸. Și, întrucât, “*demosul* este, adeseori, un suveran nestatornic, inesperient, lesne crezător; preocupațiuni zilnice și absorbirea vieții lui într-un veșnic prezent, negândirea lui nici la trecut, nici la viitor, lesniciunea de a-i distrage atenția prin serbări publice, prin întreprinderi hazardate, prin expediente factice, îl fac, adesea, impropriu de a gândi mai

---

¹¹⁷ idem, *În prima săptămână...*, 21 iunie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 215

¹¹⁸ idem, *Alegerile consiliilor județene*, 7 mai 1880, în Opere, vol. XI, pag. 163

adânc asupra unei cestiuni de interes public, îl fac accesibil pentru fraza mare și surd pentru adevăr; e bine ca ochi sobri, care disting măreția înscenării de însuși fondul piesei ce se joacă, să îi atragă atenția asupra acestuia din urmă, pe când simțurile lui sunt uimate de partea decorativă a vieții publice”¹¹⁹; iată rolul unei clase de mijloc culte, prospere și naționale, care l-ar face să înțeleagă că “fără muncă și fără capitalizarea ei, adică fără economie, nu există libertate. Celui care n-are nimic și nu știe să se apuce de nici un meșteșug (de nici o activitate n.n.) dă-i toate libertățile posibile, tot rob e, robul nevoilor lui, robul celui dintâi care ține o bucată de pâine în mână, căci e cu totul indiferent dacă închizi o pasăre în colivie sau dacă ai strâns, de pretutindeni, grăunțele din care ea se hrănește”¹²⁰.

Iar politicianii, la rândul lor, să “capete convingerea că statul român, moștenit de la zeci de generații care au luptat și suferit pentru existența lui (pentru ca el să poată exista n.n.), formează moștenirea altor zeci de generații viitoare și nu e jucăria și proprietatea, în exclusivitate, a generației actuale”¹²¹. Această conștientizare este imperios necesară, întrucât, “prin izolarea noastră între elemente radical străine, suntem poate singurul popor condamnat a nu face politică momentană, ci pe secole înainte”¹²², mai ales în condițiile în care, “toate puterile apusene știu că posedăm înlăuntrul nostru (în interiorul societății noastre n.n.) veninul descompunerii sociale, demagogia”¹²³, iar “politica străină, împreună cu străinii care ne guvernează, tind la substituirea elementului român prin scursuri din toate unghiurile lumii”¹²⁴ ...”Sărăcia pentru mase e cu mult mai deschisă corupțiunii decât averea”¹²⁵. “O serioasă turburare socialistă amenință Europa. Cetățenii <<liberi, independenți și înfrățiți>> ai republicei universale, care sunt reprezentați (inclusiv prin n.n.) prin liberalism, încearcă a răsturna toate formațiunile pozitive de stat. Atentate, scene de uliță, turburări, încep a-și arunca umbrele de pe acum. Cercul de oameni într-adevăr culti e foarte mic. Împrejurul acestui cerc e unul mai

---

¹¹⁹ idem, *Era un obicei înainte...*, 10 mai 1881, în *Opere*, vol. XII, pag. 169

¹²⁰ idem, *Credem că destul am vorbit...*, 9 ianuarie 1879, în *Opere*, vol. X, pag. 168

¹²¹ idem, *La propunerea noastră...*, 31 august 1878, în *Opere*, vol. X, pag. 104

¹²² idem, *Voim să ne spunem părerea...*, 16 decembrie 1879, în *Opere*, vol. X, pag. 373

¹²³ idem, *Puține zile încă...*, 4 mai 1879, în *Opere*, vol. X, pag. 230

¹²⁴ idem, *S-o Iovi...*, 5 decembrie 1882, în *Opere*, vol. XIII, pag. 236

¹²⁵ idem, *În discutarea proiectului de maiorat...*, 20 decembrie 1879, în *Opere*, vol. X, pag. 375

mare, al publicului cult, care poate să priceapă și să aprecieze cultura învățaților, fără însă de-a produce ceva pe acest teren. Masa e sau incultă sau pe jumătate cultă, lesne crezătoare, vanitoasă și lesne de amăgit. Oamenii cu cunoștințe jumătățite, semidocti sau incultți cu totul, caută a o asmuți asupra claselor superioare, a căror superioritate constă în naștere, avere sau știință. Cultura omenirii, adică grămădirea unui capital intelectual și moral, nu seamănă cu grămădirea capitalurilor în bani. Victoria principiilor liberale-socialiste¹²⁶ însemnează moartea oricărei culturi și recăderea în vechea barbarie. Cultura oricărei nații e mpresurată de-o mulțime oarbă, gata de-a recădea, în orice moment în barbarie”¹²⁷. “În cursul întregii istorii a românilor putem vedea, la ivirea unor pericole mari, înveninându-se, și mai mult, urile de partid, netoleranța politică”¹²⁸. “Sentimentul istoric al naturii intrinseci a statului sau o mână de fier, din nefericire, lipsesc; așa încât, departe de-a vedea existența statului asigurată prin cârna puternică și prevăzătoare a tot ce poate produce nația mai viguros, mai onest și mai inteligent, suntem, din contră, avizați de-a aștepta siguranța acestei existențe de la mila sorții, de la pomana împrejurărilor externe, care să postuleze ființa statului român ca pe un fel de necesitate internațională. Cumcă acea necesitate internațională n-are nevoie de-a ține seama de sentimentele noastre intime, de existența rasei latine, ci numai de existența unui petec de pământ cvasineutru lângă Dunăre, ne-a dovedit-o cu prisos Congresul (de la Berlin n.n.). Ce-i pasă Congresului că se răpește o parte din patria străveche a neamului românesc ca atare? Ce li-i lor de Hecuba? Ce-i pasă cine va locui pe pământul românesc? Materialul de oameni îi e indiferent, cestiunea europeană e ca să existe o fâșie de pământ între Rusia, Austria și noile formațiuni ale fostei Turcii, încolo lucrul le e totuna”¹²⁹. “Istoria își are logica ei proprie: nici un neam nu e condamnat de a suporta, în veci, un regim vitreg, corupt și mincinos. Ne temem că

---

¹²⁶ cu excepția celui care afirmă imperativ necesitatea înlăturării depline, de pretutindeni și pentru totdeauna, a oricărui fel de exploatare interumană – și, nota bene, excepția este întemeiată a fi operată numai în ipoteza în care exponenții principiilor în discuție ar consimți ca, la nivel acțional, pentru transpunerea în practică a respectivei afirmații, să promoveze egalitatea, înțelegând numai sub unghiul de vedere al oportunităților bazate pe merit real, pe muncă onestă

¹²⁷ Mihai Eminescu, *Din Petersburg ne sosește știrea...*, 6 august 1878, în *Opere*, vol. X, pag. 91

¹²⁸ idem, *Ambasadele turcești...*, 1 mai 1877, în *Opere*, vol. IX, pag. 372

¹²⁹ idem, *La propunerea noastră...*, 31 august 1878, în *Opere*, vol. X, pag. 104, 105

aproape e ziua în care simțul conservării fizice, revoltat de maltratările administrative și fiscale și de exploatarea excesivă din partea străinilor, va preface poporul nostru într-o unealtă lesne de mânuit în contra chiar a existenței statului”¹³⁰ ...

Prin urmare: atenție! “Greșalele în politică sunt crime; căci în urma lor suferă milioane de oameni nevinovați, se-mpiedică dezvoltarea unei țări întregi și se-mpiedică, pentru zeci de ani înainte, viitorul ei”¹³¹.

A handwritten signature in black ink, reading "Mihail Eminescu". The signature is written in a cursive style and is positioned above a long, horizontal, slightly wavy line that extends across the width of the signature.

---

¹³⁰ idem, *S-o lovi*, 5 decembrie 1882, in Opere, vol. XIII, pag. 236, 237

¹³¹ idem, *Parturiunt montes...*, 13 februarie 1882, în Opere, vol. XIII, pag. 54

Bătrânul Phoenix arde în văpaie
Dar din cenușă reînvie iară
El moare azi, în forma-i, dar ideea
Chiar și de vrea nu poate să mai moară.

Bătrânul Phoenix arde în văpaie
Și din cenușa proprie renaște
Dar, spre-a-nvia mai mândru el din moaște,
Îi trebui lina vântului bătaie.

Aș vrea să fiu ca pasărea aceea,
Ca Phoenix care arde blând în pară
Pierind în vânt ca glasul care zboară,
Ca un suspin, ca unda, ca scânteia.

Mihai Eminescu

„Ca urmare a așezării geografice(;), a resurselor naturale, și, mai ales(;), a celei mai mici densități (populaționale n.n.) din Europa, *România* n-a fost *niciodată stat absolut independent*(;).

Indiferent care a fost; *puterea tutelară* s-a comportat la fel: agreând și colaborând *cu un anumit tip de Român* și ținând la distanță sau ordonând represiune *pe alt tip de Român*.

Tipul de Român repudiat de toate puterile tutelare este *naționalistul* cu convingeri imposibil de corupt și *patriotul* refractar la operații transacționale. Aceste însușiri de intelect și de caracter sunt considerate a fi *periculoase* și deci o *vinovăție* cu care nu se colaborează și *care se pedepsește dacă iese din anonim*.

Exact invers, *tipul de Român agreat de toate puterile străine* care au tutelat și care au controlat România: *fără* convingeri politice, *căldicel* în comportament și *adaptabil* în colaborări, *cameleon* în politică, tranzacționist în afaceri(;), *oportunist* în relații și, întotdeauna, *de partea Puterii și cu utilitate pentru Putere*".*

Șerban Milcoveanu

*Șerban Milcoveanu, *Puterile tutelare și exigențele lor în România*, fragment din lucrarea: Gheorghe Vornica și Șerban Milcoveanu; Andrei Justin Hossu și Tatiana Perț, *Biopolitica eminesciană*, Editura Crater, București, 2001, pag. 221